

PREDGOVOR

Registar koji ovdje objavljujemo najstariji je od sačuvanih registara zadarskoga kaptola kao vjerodostojnog mjesta, a pokriva razdoblje od 1380. do 1392. godine. Sami dokumenti koje sadrži nazivaju ga *Quaternus magnus capituli Iadrensis*, pri čemu se zapravo aludira na njegov veliki format (30 x 41 cm). Sam tekst pisan je uredno i jednoliko (24,5 x 31 cm), a na lijevoj i desnoj strani ostavljen je prostor za marginu. Registar je pisan na papiru, a prema vodenim znakovima korišteni su papiri tri različita proizvođača.¹ U cijelosti je pisan jednim rukopisom.

Pisar ovog kaptolskoga registra bio je javni bilježnik carskom ovlašću Petar zvan Perencan pok. gospodina Azona de Lemicetis iz Padove, koji je u Zadru djelovao gotovo 30 godina. Prvi se put javlja u Zadru 6. prosinca 1365.,² kada je već bio bilježnik carskom ovlašću te od tada gotovo neprekinuto obavlja bilježničku praksu do početka devedesetih godina.³ Čini se da je jedino imao kraći prekid između 1374. i 1376. godine, ali nije poznato što je tada radio.⁴ Osim obavljanja službe javnog bilježnika u 1366. i 1367. godini očito je bio zaposlen i u Velikom sudbenom dvoru zadarske komune (*Curia maior civilium*).⁵ Je li obavljao još neke bilježničke službe nije poznato, a od studenog 1380., kako svjedoči registar zadarskoga kaptola koji ovdje objavljujemo, bio je i pisar zadarskog kaptola. Tu je službu obavljao kao jedini kaptolski pisar do 1389., kada se polako povlači, a uz njega tu službu preuzima bilježnik Artikucije iz Rivignana.⁶ Ipak, sve do ožujka 1392. još uvijek povremeno piše kaptolske isprave unoseći ih u ovaj svoj registar. Nasuprot tome, izgleda da je s bilježničkom praksom

¹ Većina listova ima vodene znakove, a primjeri za sve tri vrste nalaze se npr. na fol. 4, 22 i 37.

² Radi se o kupoprodajnom ugovoru koji nije sačuvan, ali se navodi u inventaru Jelene, udovice Lovre de Zanbonino iz 1370. godine (Robert Leljak /prir./, *Inventari fonda Veličajne općine zadarske državnog arhiva u Zadru godine 1325.-1385. Inventaria ex collectione Magnificae communitatis Iadrae Archivi Publici Iadrae annorum MCCXXV-MCCCLXXXV*, sv. 1, Zadar 2006., br. 24, str. 213).

³ Petar Perencanus jedan je od prvih zadarskih bilježnika čiji su registri sačuvani u većim količinama i s kojim zapravo započinje gotovo neprekinuti niz registara zadarskih bilježnika (Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika /dalje: DAZd, SZB/, Petrus Perencanus /dalje: PP/, b. 1-4). Nažalost, od četiri pozamašna svežnja njegovih registara prostim su okom čitki samo prvi svežanj i manji dio drugog svežnja, dok je preostali dio teško oštećen vlagom i solju tijekom Drugoga svjetskog rata. O tome vidi opširnije: Tatjana Ribkin, Ultravioletna fotografija u službi arhivista i restauratora, *Arhivski vjesnik* 3 (1960.), str. 432.

⁴ Iz tog razdoblja nije sačuvan niti jedan dokument koji je pisao. Njegovi bilježnički registri iz tog razdoblja (DAZd, SZB, PP, b. 2, fasc. 6) nažalost, vrlo su oštećeni te se to ne može utvrditi s potpunom sigurnošću. Ipak, čini se da iz tog razdoblja nema u njima upisa.

⁵ Sačuvani su njegovi spisi iz travnja i svibnja 1366. (DAZd, SZB, Curia maior civilium /dalje: CMC/, kut. 3, fasc. 1, fol. 46-53') te od ožujka do travnja 1367. (DAZd, SZB, CMC, kut. 6, fasc. 7, fol. 1-15').

⁶ Registar Artikucija iz Rivignana objavio je kao prvi svezak ove serije kaptolskih spisa Mladen Ančić (Registar Artikucija iz Rivignana, *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 /2005./, str. 1-313). O kronologiji djelovanja kaptolskih pisara vidi tamo, str. 55.-56.

prestao neznatno ranije, budući da je posljednja bilježnička isprava za koju znamo da ju je napisao oporuka težaka Humilisa Jurjevića zapisana 7. kolovoza 1391.⁷ O njegovom životu osim ovih isključivo profesionalnih podataka nismo do sada nažalost uspjeli pronaći ništa drugo.

Registar se danas čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i pripada osnovnom fondu njegove Zbirke kodeksa⁸ i nalazi se već u najstarijim inventarima te je vjerojatno u posjed arhiva došao s drugim rukopisima Kukuljevićeve zbirke. Gdje se nalazio ranije, nije poznato. Rukopis je uredno restauriran i uvezan, a pojedini listovi uglavnom dobro očuvani, osim fol. 45-47' od kojih je sačuvana samo gornja polovica. Listovi su u novije doba numerirani, ali, nažalost, prilikom sređivanja i uvezivanja nije u potpunosti uspostavljen originalni slijed listova. Također, rukopis nije sačuvan u cijelosti, nego se zapravo radi o dvanaest skupina listova (ukupno 49 folija). Njihov originalni slijed bio bi sljedeći:

Skupina	fol.	br. dokumenata	raspon datuma
1	46' i 46	3 (vrlo oštećeni)	7.11.-iza 16.12.1380.
2	45-45'	2 (vrlo oštećeni)	svibanj 1381.
3	47' i 47	3 (vrlo oštećeni)	listopad 1381.
4	20-20'	4	3.11.-24.11.1383.
5	1' ⁹ -9'	17	1.12.1383.-6.12.1384.
6	10-19'	18	6.5.1385.-15.11.1385.
7	22-22', 21-21', 23' i 23	7	25.4.1386-iza 11.8.1387.
8	25', 25, 24-24'	5	17.4.-iza 11.6.1388.
9	27-35'	19	15.11.1388.-14.10.1389.
10	36-44'	21	19.2.-iza 10.5.1390.
11	48-49'	5	26.1.-5.2.1391.
12	26-26'	3	31.1.-iza 5.3.1392.
Ukupno	1'-49'	107	

⁷ Oporuka nije sačuvana u originalu, a nije sačuvan niti njezin cjeloviti tekst. Poznata nam je samo iz kratkog talijanskog regista koji je sastavio zadarski starinar Guerin Ferrante. Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka rukopisa, ms. 461, Guerin Ferrante, *Regesti dell'Archivio notarale di Zara*, sv. 1, Pietro Perenzano.

⁸ Rukopis se vodi pod naslovom *Iadrensis capituli protocullum saec. XIV*, a čuva se pod signaturom I. d. 38.

⁹ Fol. 1 je prazan.

Dokumenti su u originalnom rasporedu uglavnom slijedili jedan drugi u točnom kronološkom nizu, iako su manje nedosljednosti, nastale zbog vremenske razlike između pravnog čina i sastavljanja dokumenta i njegovog upisa u registar, povremeno prisutne.¹⁰

Osim tih dokumenata, od Petra Perencana sačuvana su još dva dokumenta koja je izdao kao kaptolski pisar, a koji su se vjerojatno nalazili na sada nestalim listovima između devete i desete skupine. Jedan od njih, s nadnevkom od 1. siječnja 1390., objavljujemo u dodatku prema prijepisu sačuvanom u rukopisu Codex Diphniceus, koji se čuva u arhivu Samostana sv. Frane u Šibeniku, dok je drugi, s nadnevkom od 19. siječnja iste godine, već objavljen u *Diplomatičkom zborniku* Tadije Smičiklase i tako lako dostupan te na njega, zbog potpunosti informacije, u dodatku samo upozoravamo.¹¹

U ovom izdanju dokumenti se objavljuju u skladu s gore utvrđenim originalnim rasporedom registra, a uz dokumente se, kako je uobičajeno, donosi folijacija prema sadašnjem stanju. U slučaju da je pojedini dokument već objavljen (iz registra ili iz izvoda na pergameni), podaci o tim izdanjima donose se u bilješkama.

Regesta pojedinih dokumenata izrađena su opširnije nego je to uobičajeno tako da uglavnom prepričavaju cjeloviti sadržaj pojedinih dokumenata na hrvatskom jeziku. Na takav smo se pristup odlučili budući da se radi o izrazito zanimljivoj građi, u najvećoj mjeri posvećenoj privatno-pravnom poslovanju hrvatskoga plemstva, velikim dijelom pripadnika glasovite ustanove “plemića dvanaest plemena kraljevine Hrvatske” (*nobiles duodecim generacionum regni Croatiae*). Radi se i o izuzetno zanimljivom vremenu, tijekom kojeg Hrvatska od vrhunca svog srednjovjekovnog povijesnog razvoja u razdoblju vladavine Ludovika I. Anžuvinca (Velikog) kreće prema procesu dezintegracije svog cjelovitog političkog prostora tijekom građanskog rata pristaša dvaju ogranaka anžuvinske kraljevske kuće (s jedne strane pristaša kraljice Marije i potom njezinog supruga Žigmunda Luksemburškog te s druge pristaša napuljske grane Anžuvinaca), koji će 1409. kulminirati ponovnim povratkom Venecije na vlast nad Zadrom i početka njezine trajne prisutnosti i izdvajanja Dalmacije kao zasebnog političkog entiteta te samim time zanimljivo i krugu čitatelja širem od strogo profesionalnog. Nadamo

¹⁰ Tako je npr. prvi dokument četvrte skupine nastao 6., a drugi 3. studenog 1383., dok je prvi dokument pete skupine nastao 2. prosinca, a drugi i treći dokument 1. prosinca iste godine.

¹¹ Točne reference ovih dokumenata navedene su uz njih u dodatku.

se da ćemo tako na određeni način ponešto pridonijeti i popularizaciji ovog važnog povijesnog razdoblja, a i tipa izvora među stručnjacima drugih struka i širom javnosti.

Rukopis je pisan uredno čitkim rukopisom i s vrlo malo naknadnih pisarskih intervencija. Prilikom pripreme izdanja trudili smo se čitaocu ponuditi čisti tekst bez posebnog naznačivanja manjih ispravaka. Iste su zabilježene isključivo ukoliko se sadržajno jako razlikuju od završne verzije i predstavljaju veći smisleni tekst te su prepisane u bilješkama. Kratice u tekstu su razriješene, a prilikom pripreme korištene su uobičajene egdotičke konvencije (izjednačavanje dugog i kratkog *i*, poštivanje različitog pisanja grafema *u* i *v*). Ortografija što vjernije slijedi original, bez obzira na jezičnu normu i korištene specifičnosti, uglavnom nismo posebno označavali. Sam pisar bio je često nedosljedan u pisanju, pogotovo u slučajevima kada se radilo o pisanju udvojenih slova ili drugim karakteristikama srednjovjekovnoga pravničkog latiniteta. Ipak, ona mjesta za koja smo smatrali da mogu dovesti do nedoumice kod čitatelja naznačena su uskličnicima, a ona gdje smo ostali nesigurni u čitanju upitnicima.

Priredivači